

УДК 7.02:72.01

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2025-4-36>

Олександра ПАНФІЛОВА

кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри образотворчого мистецтва, факультет культури і мистецтв, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5161-3363>

Іван ТАРАСЮК

кандидат архітектури, доцент, доцент кафедри образотворчого мистецтва, факультет культури і мистецтв, Волинський національний університет імені Лесі Українки просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4531-2054>

Бібліографічний опис статті: Панфілова, О., Тарасюк, І. (2025). Особливості зображення архітектурних об'єктів у навчальному етюді. *Fine Art and Culture Studies*, 4, 287–293, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-4-36>

ОСОБЛИВОСТІ ЗОБРАЖЕННЯ АРХІТЕКТУРНИХ ОБ'ЄКТІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ЕТЮДІ

У статті досліджено особливості виконання етюдів архітектурних об'єктів як важливого етапу професійної підготовки художника та засобу творчого самовираження, увагу акцентовано на перевазі плерної практики над роботою в майстерні. Розглянуто роль етюдної практики у формуванні навичок спостереження, аналітичного мислення, вміння бачити та передавати характерні риси архітектури. Проаналізовано основні принципи побудови композиції, зокрема закономірності передачі перспективи, пропорційності, конструктивної логіки об'єкта та його взаємозв'язку з навколишнім простором. Сформульовано основні практичні рекомендації та визначено типові помилки початківців.

Метою статті є визначення методичних особливостей зображення архітектурних об'єктів у навчальному етюді.

Методологічні підходи та методи дослідження базувалися на методах теоретичного та порівняльного аналізу, синтезу та спостереження.

Наукова новизна дослідження полягає узагальненні та систематизації особливостей зображення архітектурних форм під час виконання графічних та живописних етюдів із урахуванням сучасних вимог до художньої освіти.

Висновки. Методичні особливості виконання етюдів архітектурних форм у живописі та рисунку формують комплекс практичних навичок художника, розвивають просторове мислення, сприяють підвищенню рівня професійної підготовки. Саме регулярна робота на плері сприяє набуттю вміння та навичок зображення архітектури, грамотним композиційним рішенням. Також заняття на плері ефективно сприяють постановці ока та руки, розвивають візуальне мислення та образну пам'ять. Зображення архітектурних об'єктів з натури створює умови для розвитку цілісного бачення загального колірного тону та одночасного порівняння контрастів в етюді з натурою, забезпечує формування відчуття тонально-колірних відношень, виховують у студентів розуміння передачі повітряного середовища, формує та відшліфовує естетичний смак майбутніх художників.

Ключові слова: архітектура, етюди, просторове мислення, плер, навчальний процес.

Oleksandra PANFILOVA

Associate Professor, Candidate of Art History, Associate Professor at the Department of Fine Arts, Faculty of Culture and Arts, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5161-3363>

Ivan TARASYUK

Associate Professor, Candidate of Architecture, Associate Professor at the Department of Fine Arts, Faculty of Culture and Arts, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4531-2054>

To cite this article: Panfilova, O., Tarasyuk, I. (2025). Osoblyvosti zobrazhennya arkhitekturnykh ob"yektiv u navchal'nomu etyudi [Peculiarities of the depiction of architectural objects in educational sketches]. *Fine Art and Culture Studies*, 4, 287–293, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-4-36>

FEATURES OF THE IMAGE OF ARCHITECTURAL OBJECTS IN AN EDUCATIONAL STUDY

The article explores the features of performing sketches of architectural objects as an important stage of an artist's professional training and a means of creative self-expression, focusing on the advantage of plein air practice over work in a studio. The role of sketch practice in the formation of observation skills, analytical thinking, and the ability to see and convey the characteristic features of architecture is considered. The basic principles of composition construction are analyzed, in particular the regularities of perspective transfer, proportionality, constructive logic of the object and its relationship with the surrounding space. Basic practical recommendations have been formulated and typical mistakes made by beginners have been identified.

*The **object** of the article is to determine the methodological features of depicting architectural objects in an educational sketch.*

***Methodological approaches** and research methods were based on the methods of theoretical and comparative analysis, synthesis, and observation.*

*The **scientific novelty** of the study lies in the generalization and systematization of the features of the depiction of architectural forms during the execution of graphic and pictorial sketches, taking into account modern requirements for art education.*

***Conclusions.** Methodological features of performing sketches of architectural forms in painting and drawing form a complex of practical skills of the artist, develop spatial thinking, and contribute to increasing the level of professional training. It is regular work in the open air that contributes to the acquisition of skills and abilities in depicting architecture and competent compositional solutions. Also, outdoor classes effectively promote eye and hand coordination, develop visual thinking and figurative memory. Depicting architectural objects from nature creates conditions for the development of a holistic vision of the overall color tone and simultaneous comparison of contrasts in the sketch with nature, ensures the formation of a sense of tonal and color relationships, fosters in students an understanding of the transmission of the air environment, and forms and polishes the aesthetic taste of future artists.*

***Key words:** architecture, sketches, spatial thinking, plein air, educational process.*

У сучасній мистецькій освіті велика увага приділяється розвитку навичок виконання етюдів архітектурних об'єктів у живописі та рисунку. Етюди є важливою складовою навчального процесу, адже допомагають здобувачам формувати спостережливість, розвивають відчуття пропорцій, композиційної рівноваги, гармонійних колірних поєднань, здатність до аналізу форм, дозволяють глибше пізнати просторову організацію об'єктів, взаємозв'язок архітектури з навколишнім середовищем, світлом. Правильна методика роботи над архітектурними етюдами дозволяє закласти фундамент професійної художньої майстерності. **Актуальність дослідження** зумовлена потребою вдосконалення методичних підходів до виконання архітектурних етюдів та необхідністю аналізу сучасного досвіду їх викладання в закладах освіти. **Метою** статті є визначення особливостей зображення архітектурних об'єктів у навчальному етюді, а також аналіз основних прийомів і методик, які сприяють розвитку художніх умінь студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значення навчального етюдів у формуванні

професійних компетентностей майбутніх художників у процесі плерної практики розглянуто у ґрунтовній науковій праці Т. Висікайло (Висікайло, 2017). У сучасних публікаціях О. Пунгіної та О. Гусевої наголошується на важливості зображень з натури, опануванні лінійної та повітряної перспективи та вмінні гармонійно поєднувати реалістичне зображення з творчим інтерпретуванням (Пунгіна, 2021). На нашу думку, все ж недостатньо уваги приділено аналізу методів роботи на плері, що зумовлює потребу у подальших дослідженнях.

Виклад основного матеріалу. Ведута – популярний жанр європейського живопису ще із доби Ренесансу, який являє собою зображення міського пейзажу, вулиць та площ із щільною архітектурною забудовою, нерідко із застосуванням стафажу. Виникнення ідеї плеру пов'язують із появою станкового живопису в епоху пізнього Ренесансу XIV-XV ст., коли фонові зображення природи вперше стали самостійним сюжетом для картин. У наш час без міських етюдів не обходиться жодна освітня програма мистецького спрямування. Етюд архітектурної форми чи навіть її елементів – коротке

натурне або творче завдання, яке передбачає швидке й точне фіксування основних характеристик об'єкта: просторової побудови, масштабних співвідношень, особливості світлотіні та колористики. Заняття на пленері ефективно сприяють постановці ока та руки, розвивають візуальне мислення та образну пам'ять. Про користь етюдів та замальовок з натури можна говорити безкінечно: збагачуються художні знання, удосконалюється штрих чи мазок, процес роботи з матеріалом, розвивається відчуття форми, бачення кольору (Панфілова, 2022). Педагоги рекомендують не працювати на пленері із заздалегідь заготовленими колірними рішеннями, оскільки все залежить від стану природи. У процесі роботи на відкритому повітрі важливо порівнювати кольори, тон, так як реалістичний метод пізнання і відображення дійсності – це, перш за все, порівняння.

Щоб процес був результативним та комфортним, треба знайти затишне місце, найкраще в тіні. Світло має падати на місцевість і на полотно, але не засліплювати художника, коли сонце в зеніті або наближається до заходу сонця. Головний принцип навчання на пленері – це індивідуально-особистий підхід. Оскільки заняття на пленері проходить в обмеженому об'ємі часу, велике значення мають систематичні самостійні заняття студентів, що розвивають навички прийняття швидких рішень. Важливим у процесі формування образотворчої компетентності майбутніх художників є творча самостійність у виборі мотиву, композиційної побудови.

До основних методичних принципів виконання етюдів архітектурних форм належать: попередній аналіз об'єкта, вивчення закономірностей перспективи, компонування у форматі, узагальнення з подальшою деталізацією, визначення освітлення, робота з кольоровими та тональними відношеннями, фінальне узагальнення. Основними практичними рекомендаціями до виконання є врахування поетапності виконання зображення. Найчастішою помилкою, яка зустрічається у початківців, є прагнення студентів до деталізації, оминаючи етап узагальнення. Наприклад, при зображенні дзвіниці собору, студенти часто починають акцентувати на декоративних елементах будівлі, не звертаючи увагу на основні пропорційні співвідношення, масштаб, конструктивну

побудову. Навичка бачити узагальнену форму розвивається у процесі регулярної пленерної практики. При зображенні фасаду історичної будівлі важливо передати ритм вікон, карнизів, декоративних елементів, але при цьому не слід перевантажувати етюд дрібними деталями, а узагальнювати форму для досягнення цілісності зображення, виділити основні конструктивні елементи архітектури. При виконанні етюду сучасної архітектури важливо продемонструвати рефлексії та відображення, прозорість та пластичність матеріалів, середовище, в якому розташована будівля. Колір і тон мають підкреслювати освітлення об'єктів та передавати матеріальність. Серед зразків етюдних робіт відомих художників варто згадати міські етюди Києва, Львова, Одеси Сергія Шишка. Вони передають атмосферу міст завдяки тонкому відчуттю кольору та світла. Натурні замальовки вулиць вирізняються точністю побудови, дотриманням правил лінійної та повітряної перспективи, увагою до світлотіні.

Вагому роль, окрім передачі характеру об'єкту, використання цікавих кольорових поєднань та передачі атмосферності, є вибір вдалого ракурсу, наприклад, етюди Луцька на роботах К. Якубека та Києва С. Шишка (Рис. 1-2). Процес вивчення об'єкта, вибір точки зору повинні бути активними й супроводжуватися зарисовками основних ракурсів споруди – ситуаційного плану, фасаду разом із оточенням (Методичні рекомендації..., 2021).

Місто у роботах Карела Якубека – це особливий феномен, де поєднується документальність минувшини і художня інтерпретація майстра (Котис, 2015). Рисунок міського пейзажу має свою специфіку, він індивідуальний і його місце у творчому процесі кожного митця своє (Рис. 3).

Вивчення об'єкта й вибір точки зору супроводжується виконанням начерків (швидкі, лаконічні у трактуванні, невеликого розміру короткострокові рисунки відображаючи перше враження від побаченого). Не менш виразними, ніж етюди в кольорі є графічні замальовки та начерки. Лінія має великі образотворчі можливості. Користуючись тільки одними лініями, не вводячи світлотіні, можна не лише зобразити пропорції об'єкту, але й передати його положення у просторі, об'єм і характер освітлення. У лінійному начерку, залежно від характеру

Рис. 1. С. Шишко. Вид Дніпра. Етюд

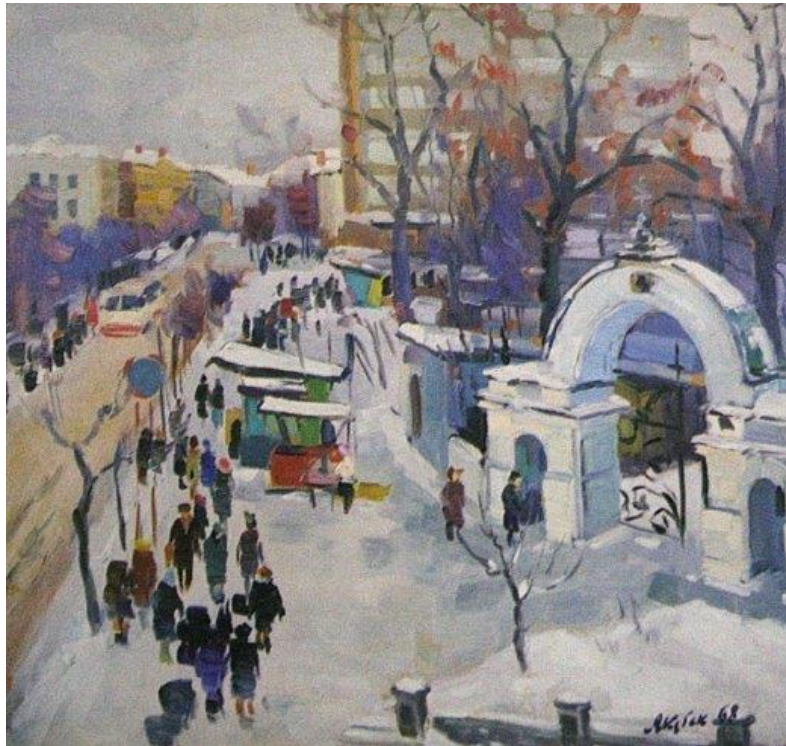

Рис. 2. К. Якубек. Луцьк

форми та освітлення, лінії мають бути різними за тоном, від найсвітлішого до найтемнішого, різноманітними по товщині, різкими або розпливчатими, суцільними й такими, що уриваються. Вони то посилюються, то слабшають, то наближаються, то віддаляються, зникаючи зовсім і знову з'являючись в усьо силу. Важливим моментом в етюді є те, що стафаж та другорядні об'єкти (постаті людей, тварин, об'єкти фону), які поживляють зображення, мають

бути підпорядковані головному. Погодні умови відіграють важливу роль у формуванні образу міської архітектури в зображенні. Туман, дощ – розмивають та спрощують форми і силуети. У зимових пейзажах велику роль відіграє фактурність снігу та тіней.

Пленерні етюди різних станів природи є невід'ємною складовою пленерів. Світлове середовище змінюється багато разів впродовж дня, що впливає на сприйняття архітектури,

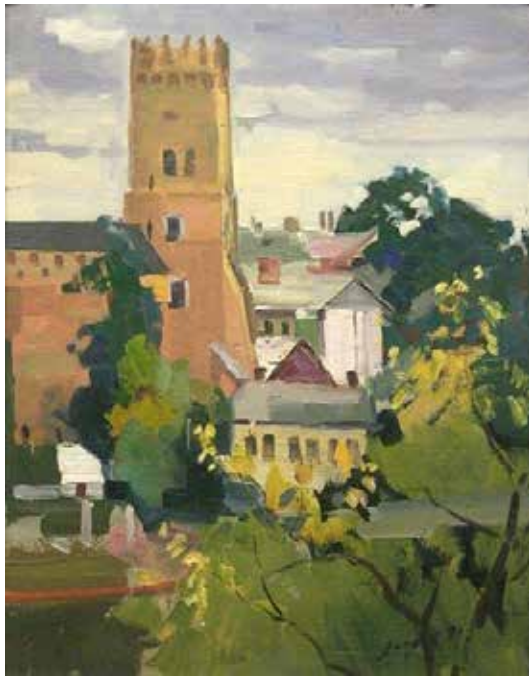

Рис. 3. К. Якубек. Вежа І. Тарасюк. Із серії «З першого погляду»

Рис. 4. В. Микитенко. Львів, театр

Рис. 5. О. Панфілова. Зелений вечір

то ж етюд на пленері ускладнений мінливістю освітлення. Художник має навчитися «фіксувати» момент, покладатися на власну пам'ять. Варто пам'ятати, що ранкове світло розсіяне, дає теплі відтінки, подовжені тіні та м'які форми. Полуденне світло проявляється контрастами та короткими тінями. Вечірнє світло дає ефекти контражуру, декоративність, яскраві спалахи неба (Рис. 5). Нічна робота на пленері вимагає особливого підходу – використання обмеженої палітри (глибокі сині, фіолетові,

сірі відтінки), акцентування на плямах світла (вікна, ліхтарі, автомобільні фари), введення глибоких тіней (Рис. 6). Важливо пам'ятати, що світлові та кольорні контрасти в натурі потребують підкорення їх загальному кольоровому тону. Цілісність видимих відмінностей по світлоті, тепло-холодності та насиченості обумовлена саме загальним тоновим та кольорним станом освітленості об'єктів зображення. Цілісне бачення загального кольорового тону та одночасне порівняння контрастів в етюді з натурою

Рис. 6. О. Панфілова. Миколаївський собор у Кременці

Рис. 7. І. Тарасюк. Тиша

забезпечують формування тонально-колірних відношень, виховують у студентів відчуття повітряного середовища.

Тривала робота завжди починається з етюду чи начерку – це перша, початкова стадія творчої роботи, яка передуює художньому твору, допомагає знайти композицію, вивчити пропорції, рух і так далі, її зобов'язаний освоїти досконало кожен професіонал. Часто таке короткотривале зображення виходить настільки вдалим, що стає самостійним твором мистецтва (Панфілова, 2023).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Методичні особливості виконання етюдів архітектурних форм у живописі та рисунку формують комплекс практичних навичок художника, розвивають просторове мислення та поглиблюють його аналітичні навички,

сприяють сприйняттю митцями архітектури як естетичного та культурного феномена у структурі ландшафтного простору. Систематичне виконання етюдів сприяє високому рівню професійної підготовки, а вдосконалення методики виконання етюдів дозволяє значно підвищити якість навчального процесу. Вивчення етюдів архітектурних об'єктів художників допомагає студентам не лише вдосконалювати свої професійні навички, а й зануритися в історико-культурне середовище України. Розвиток сучасних технологій неминуче спричиняє постійне оновлення теоретичних концепцій, у тому числі з образотворчого мистецтва. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні нових художніх прийомів, осмисленні специфіки методик в руслі сучасних інноваційних процесів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Висікайло Т. В. Формування фахової компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у процесі пленерної практики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Полтавський нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2017. 243 с.
2. Котис О. Луцьк на картинах Карела Якубека. URL:<https://www.volynpost.com/blogs/1484-luck-na-kartynah-karela-iakubeka> (дата звернення 9.04 2025).
3. Методичні рекомендації до проведення занять з практики «Пленерна» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання зі спеціальності 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація). Уклад.: Вінтаєва Н., Вінтаєв Д., Лобко-Зампасі М. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 56 с. URL:<https://eprints.kname.edu.ua/60188/1/2021%20111M%20печ%20МЕТОДИЧКА%20Пленер%20практика%20испр%203.pdf> (дата звернення 9.04 2025).
4. Панфілова О. Г., Каленюк О. М., Тарасюк І. І. Формування професійних навичок майбутніх художників за допомогою живопису з натури. *Актуальні проблеми розвитку українського мистецтва: культурологічний, мистецтвознавчий, педагогічний аспекти*: зб. матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції, 17-19 червня 2022 р., м. Луцьк. Одеса: ВД «Гельветика», 2022. С. 165-169.
5. Панфілова О., Прокопович Т. Етюди, начерки, замальовки як продуктивні практичні методи навчання образотворчому мистецтву. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 59, том 3, 2023. С. 28-33.
6. Пунгіна, О., Гусева, О. Пленерна практика як засіб формування образотворчої компетентності майбутніх педагогів-художників. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 36, том 3, 2021. С. 185-191.

REFERENCES:

1. Vysikailo, T. V. (2017). Formuvannia fakhovoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv obrazotvorchoho mystetstva u protsesi plenernoï praktyky : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 [Formation of professional competence of future teachers of fine arts in the process of plein air practice: dissertation ... candidate of pedagogical sciences: 13.00.04]. Poltavskyi nats. ped. un-t im. V. H. Korolenka. Poltava. 243 s. [in Ukrainian].
2. Kotys, O. (2015). Lutsk na kartynakh Karela Yakubeka [Lutsk in the paintings of Karel Jakubek]. <https://www.volynpost.com/blogs/1484-luck-na-kartynah-karela-iakubeka> [in Ukrainian].
3. Metodychni rekomendatsii do provedennia zaniat z praktyky «Plenerna» (dlia zdobuvachiv pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoï osvity dennoi formy navchannia zi spetsialnosti 023 – Obrazotvorche mystetstvo, dekoratyvne mystetstvo, restavratsiia) (2021) [Methodological recommendations for conducting practical classes «Plenary» (for those obtaining the first (bachelor's) level of higher education in the full-time form of education in the specialty 023 – Fine arts, decorative arts, restoration)]. uklad.: Natalia Vintaieva, Dmytro Vintaiev, Madalena Lobko-Zampassi. Kharkiv: KhNUMH im. O. M. Beketova, 56 s. <https://eprints.kname.edu.ua/60188/1/2021%20111M%20печ%20МЕТОДИЧКА%20Пленер%20практика%20испр%203.pdf> [in Ukrainian].
4. Panfilova, O., Kaleniuk, O., Tarasiuk, I. (2022). Formuvannia profesiiny khnavychok maibutnikh khudozhnykiv za dopomohoiu zhyvopysu z natury [Developing professional skills of future artists through painting from nature]. *Aktualni problem rozvytku ukrainskoho mystetstva: kulturolohichni, mystetstvoznachnyi, pedahohichni aspekty: zb. Materialiv VII Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii, 17-19 chervnia 2022 r., m. Lutsk*. Odesa: VD «Helvetyka», 2022. S. 165-169 [in Ukrainian].
5. Panfilova, O., Prokopovych, T. (2023). Etiudy, nacherky, zamalovky yak produktyvni praktychni metody navchannia obrazotvorchomu mystetstvu [Etudes, sketches, and sketches as productive practical methods of teaching fine arts]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vyp. 59, tom 3, 2023. S. 28-33 [in Ukrainian].
6. Punhina, O., Husieva, O. Plenerna praktyka yak zasib formuvannia obrazotvorchoï kompetentnosti maibutnikh pedahohiv-khudozhnykiv [Plein-air practice as a means of forming the visual competence of future art teachers]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vyp. 36, tom 3, 2021. S. 185-191 [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 11.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 05.09.2025

Дата публікації: 07.11.2025